

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

ГРОХОЛЬСЬКА МАР'ЯНА ЄВГЕНІВНА

УДК 336.64

**СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРОМОЖНОСТІ
СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ
«ТАС»)**

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

АВТОРЕФЕРАТ

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Тернопіль – 2018 р.

Дипломною роботою за освітнім ступенем «магістр» є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Науковий керівник:

кандидат економічних наук
Тимошик Наталія Степанівна,
доцент кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана
Пулюя

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент
Оксентюк Богдана Андріївна
доцент кафедри промислового
маркетингу,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана
Пулюя

Захист відбудеться 22 лютого 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні екзаменаційної комісії № 55 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, навчальний корпус №10, ауд.143

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Впродовж останніх років у вітчизняній економіці безперервно зростає роль страхування як механізму гарантування і стабілізації економічної системи, що справляє позитивний вплив на розвиток соціально-економічний розвиток суспільства. З кожним роком значення страхових компаній виходить на якісно новий рівень за рахунок розширення асортименту страхових послуг, підвищення якості обслуговування клієнтів, впровадження комплексних фінансових продуктів та позиціонування себе як надійного інституційного інвестора. Незважаючи на швидкі темпи розвитку страхового ринку України в останні роки, на сьогодні залишається відкритим питання підвищення економічної спроможності страховиків та розробки методичних підходів її оцінювання, основою яких мають стати новітні методи та інструменти економіко-математичного моделювання, які ґрунтуються на комплексному аналізі всієї наявної інформації.

Питання економічної спроможності страхових компаній недостатньо досліджено у вітчизняній та зарубіжній літературі. Науковці більше уваги приділяють таким характеристикам фінансового стану страхових компаній як фінансова стійкість, фінансова надійність та платоспроможність, натомість у зарубіжній теорії та практиці – платоспроможності. Зокрема, вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхування здійснили вітчизняні вчені В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, Н.М. Внукова, К.Г. Воблій, О.О. Гаманкова, О.М. Залетов, І.О. Ковтун, С.С. Осадець, Т.А. Ротова, Н.В. Ткаченко, В.В. Фурман, Я.П. Шумелда, проблематика моделювання економічних процесів висвітлена у працях О.А. Клепікової, В.М. Олійника, В.Ф. Ситника, С.О. Субботіна тощо.

Недостатній ступень розробленості питань оцінювання економічної спроможності страхових компаній обумовив вибір теми дослідження та підкреслює її актуальність та значущість у сучасних умовах.

Мета дослідження – є узагальнення теоретико-методологічних підходів щодо сучасних технологій оцінки економічної спроможності страхових компаній та обґрунтування напрямів підвищення економічної спроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Об'єктом дослідження є економічна спроможність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Предметом дослідження сучасні теоретико-методологічні підходи до оцінювання економічної спроможності страхових компаній у сучасних умовах.

Основні завдання дослідження:

- дослідити економічну сутність категорій «економічна спроможність», «фінансова стійкість», «фінансова надійність» та «платоспроможність» страхової компанії ;

- встановити умови забезпечення економічної спроможності страхових компаній у вітчизняних умовах;

- проаналізувати методичні підходи до оцінювання економічної спроможності страхових компаній;

- здійснити оцінку джерел фінансування та ефективності їх використання ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- оцінити ефективність страхової та інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- проаналізувати платоспроможність та фінансову надійність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- визначити напрями застосування імітаційного моделювання як сучасного методу оцінки економічної спроможності;
- обґрунтувати доцільність впровадження управління фінансовою безпекою страховою компанією у контексті забезпечення її економічної спроможності;
- дати оцінку зовнішньому підприємницькому середовищу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- обґрунтувати економічну ефективність нарощування статутного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- здійснити прогнозування прибутку ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Методи дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз і синтез індукція і дедукція, імітаційне моделювання тощо.

Інформаційну базу дослідження є сучасна теорія та практика страхування і моделювання економічних бізнес-процесів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні економічної ефективності зростання статутного капіталу з метою забезпечення економічної спроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Апробація результатів роботи та публікації. Результати проведеного дослідження опубліковано у Матеріалах міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки», 27-28 квітня 2017 року.

Структура та обсяг дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг основної частини дипломної роботи складає 121 сторінок комп'ютерного тексту. Дипломна робота містить 16 таблиць, 23 рисунки, додатків на 23 сторінках. Перелік використаних джерел нараховує 61 найменувань на 7 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** представлено актуальність теми дипломної роботи, обґрунтовано мету, сформувано завдання дослідження, предмет та об'єкт, перелічено методи досліджень, визначено інформаційну базу дослідження та практичне значення отриманих результатів.

У **розділі 1 «Теоретико-методичні підходи оцінювання економічної спроможності страхових компаній в сучасних умовах»** розглянуто основні наукові підходи, що сформувалися стосовно «економічної спроможності страхової компанії». Встановлено, що чітко сформований та сформульований категорійний апарат щодо фінансової стійкості, фінансової надійності, фінансової безпеки страхових компаній, а поняття економічної спроможності є мало дослідженим. На основі проведеного порівняльного аналізу наукової літератури виявлено, що під «економічної спроможності страхової компанії» розуміють її фінансову надійність та ділову активність. Охарактеризовано економічну спроможність страхової компанії у системі її взаємозв'язків зовнішнього та внутрішнього середовища.

Визначено умови забезпечення економічної спроможності страхових компаній у сучасних умовах, розглянуто їх сутність та економічний зміст. Виявлено, що страхові резерви та ефективність страхової діяльності для компаній зі страхування життя є основною забезпечення економічної спроможності страхової компанії.

Досліджено методичні підходи до оцінювання економічної спроможності страхової компанії. Виявлено, що науково-обґрунтованих підходів не розроблено, а суб'єкти аналізу використовують наявні методики оцінювання фінансового стану та його характеристик: фінансової надійності, фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності тощо.

У **розділі 2 «Оцінювання індикаторів економічної спроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»** проведено аналіз фінансового стану ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» який засвідчив, що компанія розвивається динамічно, що знаходить своє відображення у стабільному зростанні страхових платежів, а це – вхідний позитивний грошовий потік, що формує її інвестиційний потенціал. Відзначаємо істотний вплив зовнішнього середовища на розмір страхових платежів, а саме незважаючи на зростання кількості укладених договорів страхування, середній розмір страхового платежу доволі стабільний.

Виявлено, що економічна спроможність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» знижується, оскільки розміри власного капіталу зростають меншими темпами ніж розміри страхових резервів.

Встановлено, що ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» не дотримується законодавчих вимог у частині мінімального розміру статутного капіталу, хоча інші умови виконані.

Оцінювання фінансової надійності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» засвідчило, що фінансовий стан характеризується задовільним рівнем фінансової надійності.

У **розділі 3 «Удосконалення методичних підходів оцінювання економічної спроможності страхових компаній»** визначено, що оцінка економічної спроможності страхової компанії на базі сучасних технологій комп'ютерного

моделювання є актуальним завданням. Доведено та обґрунтовано, що використання математичних методів та моделей в оцінюванні економічної спроможності страхової компанії передбачає вирішення комплексу практичних завдань. Встановлено, що для моделювання діяльності страхової компанії та оцінювання її фінансового стану використовують різні методи дискримінантного, регресійного, імовірнісного та факторного аналізів тощо. Обґрунтовано, що у сучасних умовах ведення бізнесу одним із самих універсальних та ефективних методів комплексного дослідження процесів в соціально - економічних системах є метод імітаційного моделювання. Представлено структурологічну схему оцінки економічної спроможності страховика.

Грунтуючись на положенні, що економічна спроможність страхової компанії – це недопущення її банкрутства, визначено роль забезпечення фінансової безпеки страхової компанії. Обґрунтовано структуру механізму управління фінансовою безпекою страхової компанії. Враховуючи значимість інвестиційної діяльності для компаній страхування життя, обґрунтовано перелік зовнішніх факторів, що визначають низький розвиток інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні.

Відзначено, що така сучасна технологія оцінювання економічної спроможності як публічні рейтинги для потенційних споживачів є єдиним джерелом узагальненої інформації про її фінансову надійність та економічну спроможність в цілому.

У розділі 4 «Спеціальна частина» проаналізовано зовнішнє середовище ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». Досліджено основні тенденції ринку страхування життя в Україні та місце в них аналізованої компанії. Встановлено, що у сучасних умовах страхові компанії відчують жорстку конкуренцію в боротьбі за страховий ринок як з боку страховиків, так і з боку фінансово-кредитних інститутів, що здійснюють страхування в якості додаткових послуг своїм клієнтам.

Проаналізовані рейтинги страхових компаній в Україні, виявлено їх недоліки. Запропоновано та апробовано розрахунок індексу страхової компанії на основі індикаторів економічної спроможності, відповідно до якого ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» зайняла II місце на ринку. Особливістю розробленого індексу є доступність до інформаційної бази для здійснення розрахунків.

У розділі 5 «Обґрунтування економічної ефективності» запропоновано та обґрунтовано здійснення додаткової емісії акцій, що сприятиме підвищенню економічної спроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у майбутньому. Цю пропозицію обґрунтовано шляхом побудови прогнозного балансу та розрахунку прогнозних показників фінансової стійкості та платоспроможності. Методом SWOT-аналізу побудовану матрицю «сильні сторони - слабкі сторони – можливості – загрози» пропонованого управлінського рішення.

Встановлено, що грошовий потік ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» - страхові платежі має виражений тренд росту. Побудовано прогнозну поліноміальну модель страхових платежів. Виявлено дисбаланс у розподілі грошових потоків. Доведено, що лише у 4,32% випадків зміна розміру страхових платежів призводить до зміни чистого прибутку, а у решті 95,68% впливають інші фактори.

Запропонована активізація використання сучасних каналів продажу страхових продуктів, що дозволить мінімізувати витрати на збут.

У розділі 6 «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» досліджено організацію охорону праці на ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», проаналізовано фінансування заходів на охорону праці. Розглянуто порядок організації та проведення досліджень з оцінки стійкості суб'єкта господарювання (підприємства, цеху, і т.п.) в надзвичайних ситуаціях, визначено заходи щодо підвищення стійкості суб'єкта господарювання. Проаналізовано розроблення і реалізацію заходів щодо захисту працівників суб'єкта господарювання (підприємства, цеху, дільниці) від наслідків НС.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено узагальнення практичних підходів до оцінювання економічної спроможності страхових компаній та здійснено їхню апробацію для ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

За результатами дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1) встановлено, економічна спроможність страхової компанії – це важлива характеристика її ділової активності і надійності та виступає системним критерієм, що характеризує поточну діяльність страхової компанії, її стратегічний потенціал та забезпечується: достатнім обсягом власних коштів страховика, урівноваженою тарифною політикою, адекватними методами формування страхових резервів, збалансованим страховим портфелем, оптимальною програмою розміщення страхових резервів і надійними програми перестраховування;

2) узагальнення методичних підходів оцінювання страхових компаній, які мають практичне застосування в сучасних умовах дозволили виділити такі методи оцінки страхової компанії: ресурсно-функціональний, ранговий, індикаторний, аналітичні методи та програмне забезпечення для вирішення завдань управління;

3) оцінювання індикаторів економічної спроможності засвідчило, що фінансовий стан ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є задовільним. Динаміка середнього розміру капіталу у 2007-2016 рр. демонструє позитивну динаміку. Станом 01.01.2017 р. кількість застрахованих осіб становила 28,97 тис.осіб, що у 6,3 разів більше ніж у 2007 р. Найбільше середнє значення страхового платежу було зафіксовано у 2008 р., яке склало 3060 грн., в період 2009-2016 рр. значення цього показника не перевищувало 1700 грн.;

4) аналіз інвестиційної діяльності засвідчив, що інвестиційні активи страхової компанії зросли у 18,5 разів або на 1277,4 млн.грн. і їх середній розмір у 2016 р. становив 1350,6 млн.грн. Впродовж 2007-2010 рр. у структурі переважали грошові активи, а у 2011-2016 рр. – їх було трансформовано у поточні фінансові інвестиції. Найвищий рівень дохідності від інвестування коштів страхових резервів зафіксовано у 2015 р. – 13,19%, однак у 2016 р. цей показник знизився до 9,11%;

5) встановлено, що ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» не дотримується вимог чинного законодавства щодо виконання умов забезпечення платоспроможності, зокрема у 2013-2016 рр. не виконано вимогу щодо мінімального розміру статутного капіталу та розміру гарантійного фонду, який впродовж 2007-2013 рр. мав від'ємне значення. Наявність маржі платоспроможності є єдиною з умов щодо виконання платоспроможності страхової компанії;

6) на основі «тестів раннього попередження» визначено, що ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» за аналізований період характеризувалася задовільним рівнем фінансової надійності, відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні. Основним важелем впливу на економічну спроможність даної фінансової установи є вдосконалення інвестиційної політики страховика, що дозволить забезпечити відповідний рівень дохідності та ліквідності;

7) визначено, що оцінка економічної спроможності страхової компанії на базі сучасних технологій комп'ютерного моделювання є актуальним завданням, а одним із самих універсальних та ефективних методів комплексного дослідження процесів в соціально - економічних системах є метод імітаційного моделювання. запропоновано структурологічну схему оцінки економічної спроможності страховика. Ґрунтуючись на положенні, що економічна спроможність страхової компанії – це недопущення її банкрутства, визначено роль забезпечення фінансової безпеки страхової компанії та обґрунтовано структуру механізму управління фінансовою безпекою страхової компанії;

8) запропоновано та апробовано розрахунок індексу страхової компанії на основі індикаторів економічної спроможності, відповідно до якого ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» зайняла II місце на ринку. Особливістю розробленого індексу є доступність до інформаційної бази для здійснення розрахунків;

9) обґрунтовано здійснення додаткової емісії акцій на суму 237894 тис.грн. та побудовано прогнозний баланс ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», що позитивно позначиться на рівні фінансової стійкості компанії, зокрема майже у 2,5 рази зросте значення коефіцієнту автономії та буде досягнуто мінімально необхідного розміру статутного капіталу;

10) визначено тренд страхових платежів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», який описано поліномом другого степеня та встановлено взаємозв'язок між ними та прибутком з використанням кореляційно-регресійного аналізу. Лінійний коефіцієнт кореляції становить 0,208, що свідчить зв'язок між страховими платежами та чистим прибутком ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є прямим і слабким, що суперечить обґрунтованому теоретичному зв'язку між цими ознаками. Лише у 4,32% випадків зміна розміру страхових платежів призводить до зміни чистого прибутку, а у решті 95,68% впливають інші фактори. Це вказує на те, що розподіл грошових потоків в середині компанії здійснюється неефективно;

11) досліджено, що структура страхового платежу є незадовільною і ця негативна тенденція поглиблюється. Якщо у 2012 році на 1 гривню страхового платежу, що отримала ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» припадало 0,39 грн. постійних витрат, то у 2016 році – 0,71 грн. Необхідно зауважити, що відбувається зростання витрат на збут, а адміністративні витрати мають тенденцію до зниження. Отже, менеджменту страхової компанії необхідно вжити заходів спрямованих на зниження витрат на збут. Запропоновано активізація використання сучасних каналів продажу страхових продуктів, що дозволить мінімізувати витрати на збут.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Стебельська М. Проблеми розвитку пенсійного забезпечення в Україні / Мар'яна Стебельська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки», 27-28 квітня 2017 року. — Т. : ТНТУ, 2017. — С. 131–132. — (Секція 3. Механізм формування та розвитку фінансово-економічного потенціалу вітчизняних підприємств у процесі реалізації стратегічних цілей національної економічної системи).

АНОТАЦІЯ

Грохольська М.Є. Сучасні технології оцінки економічної спроможності страхової компанії (на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС») – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2018.

Об'єктом дослідження є економічна спроможність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Мета дослідження є узагальнення теоретико-методологічних підходів щодо сучасних технологій оцінки економічної спроможності страхових компаній та обґрунтування напрямів підвищення економічної спроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Методи дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз і синтез індукція і дедукція, імітаційне моделювання тощо.

Досліджено економічну сутність категорій «економічна спроможність», «фінансова стійкість», «фінансова надійність» та «платоспроможність» страхової компанії. Визначено умови забезпечення економічної спроможності страхових компаній у вітчизняних умовах. Проаналізовано методичні підходи до оцінювання економічної спроможності страхових компаній. Здійснено оцінку ефективності страхової та інвестиційної діяльності страхової компанії, основних індикаторів економічної спроможності. Визначено напрями застосування імітаційного моделювання як сучасного методу оцінки економічної спроможності компанії. Обґрунтувати доцільність впровадження управління фінансовою безпекою страховою компанією у контексті забезпечення її економічної спроможності. Оцінено підприємницьке середовище ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». Обґрунтовано економічну ефективність нарощування статутного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». Досліджено взаємозв'язок між страховими платежами та прибутком ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Ключові слова: економічна спроможність, страхова компанія, методи оцінки, моделювання.

ANNOTATION

Hrokholska M.Ye. Modern technologies of economic capability evaluation of an insurance company (PJSC “Insurance company “TAS” as a case study) - The manuscript.

Research on obtaining an educational degree «Master» in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». - TNTU. - Ternopil, 2018.

The object of the research is the economic capacity of PJSC "Insurance company" TAS ".

The purpose of the study is to synthesize theoretical and methodological approaches to modern technologies for assessing the economic capacity of insurance companies and to justify the directions of increasing the economic capacity of PJSC "Insurance company TAS".

Methods of research: observation, comparison, measurement, generalization, abstraction, formalization, analysis and synthesis, induction and deduction, simulation simulation, etc.

The economic essence of the categories "economic capacity", "financial stability", "financial reliability" and "solvency" of the insurance company are investigated. The conditions of ensuring the economic ability of insurance companies in domestic conditions are determined. The methodical approaches to the estimation of economic ability of insurance companies are analyzed. The insurance and investment activity effectiveness of the insurance company, the main indicators of economic capacity is evaluated. The directions of application of simulation modeling as the modern method of estimation of economic ability of the company are determined. To substantiate expediency of introduction of management of financial safety by the insurance company in the context of maintenance of its economic ability. Estimated business environment of PJSC "Insurance company" TAS ". The economic efficiency of the increase of the authorized capital of PJSC "Insurance company" TAS "is substantiated. The relationship between insurance payments and profits of PJSC "Insurance company" TAS "is investigated.

Key words: economic capability, insurance company, estimation methods, modeling.

